

néhány kora bronzkori kerámiát leszámítva elsősorban középső bronzkori lelőhely.

Szilfás-dűlő 5. (KÖH 70835): A fentebb említett dombnyúlvány K-i felén, a 3. és a 4. lelőhely között terül el a kb. 250×100 m-es, közelebbről meghatározhatatlan korú őskori telep.

Szilfás-dűlő 6. (KÖH 70829): A szilfási állattartó telep közvetlen K-i szomszédságában lévő dombvonulat K-i oldalának középső harmadán található a 100×70 m nagyságú római kori lelőhely, ahol bár kerámiát nem sikerült gyűjtenünk, de a nagyobb mennyiségű tegula- és imbrextöredék valamilyen császárkori épület léte utal.

Szilfás-dűlő 7. (KÖH 70831): Az előző lelőhelytől ÉK-re, a K-i domboldal alsó harmadában található az eléggé szórványosan jelentkező, kisebb méretű őskori telep.

Szilfás-dűlő 8. (KÖH 70625): A szilfási gazdaság mellett K-re lévő dombvonulat É-i felén nagy területről gyűjtöttünk szórványosan előforduló rézkori kerámiát.

Munkatársak: Kovacsóczy Bernadett, Künsztler Tamás, Necze Gábor, Orha Zoltán, Tóth Gábor.

CZÖVEK ATTILA – ÓDOR JÁNOS GÁBOR

149. Drávatamási, Kenderáztató (KÖH 19519)

(Somogy megye) Kú

A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat Búvárregészeti Szakosztályának régészei az Argonauta Program (finanszírozó: OTKA-NNF 78931) keretében folytatták a 2006 óta kutatott lelőhely felmérését. Fő célunk egy a korábbiaknál pontosabb térkép elkészítése mellett bizonyítékok gyűjtése volt a lelőhely korának végleges tisztázásához.

A korábbi évek során 30 rönkhajó, ill. egy deszkából épült hajó palánkjai kerültek elő. A leletanyagból érdemes kiemelni a két török kori rézedényt, valamint több emberi maradványt. Pethő Gergely 17. századi krónikája szerint itt volt az a rajtaütés 1603-ban, melynek során a magyarok egy török hidat pusztítottak el. Bár az írásos forrás és a régészeti leletanyag összecseng, ahhoz, hogy teljes bizonyossággal állíthassuk, hogy a rönkhajók a török (hajó)hídból származnak, további alátámasztó érvek voltak szükségesek. A legfontosabb bizonyíték maga a hajók faanyaga, mivel elvileg dendrokronológiai keltezéssel pontosan megállapítható lenne kivágásuk időpontja. A valóság ennél bonyolultabb, mivel a Dráva mentére még nincs folyamatos évgyűrsorozat. Ennek hiányában csupán annyit lehetett megállapítani, hogy a hajók egymással egykorúak.

Oldalpásztázó szonár segítségével sikerült szonárkép-mozaikot készíteni a lelőhelyről. Ezen minden egyes hajó látszik, tehát azok helyzete pontosabban jelenik meg, mint a korábban iránytűvel, mérőszalaggal a nulla közeli látásnál, sodrásban, víz alatt készített vázlatrajzokon. A fizikai nehézségek ellenére a két térkép meglepően jó egyezést mutatott. A szonár segítségével

folyásirányban felfelé és lefelé 5-5 folyamkilométert átvizsgáltunk (beleértve a szigetek környezetét is) és további lelőhelyre nem bukkantunk.

A szonaras felderítés egyik nem várt eredménye az volt, hogy két ponton is találtunk olyan nyomokat, melyek a szabályozás előtti folyómederre utalnak. A képeken markánsan elválik az átvágott régi medrek széle, ill. alja. Ezek közül az egyik a Dráva-forgónál található, mely pontosan azon a helyen van, ahol a mai meder és a Törökdomb (ma a Drávagárdonyi temetőben található őrhely) előtt elhaladó feltételezett meder találkozik.

A 22. sz. hajó felett a sodrás elvitte azt a nagy mennyiségű uszadékot, amely akadályozta ennek a térségnek a felderítését. Itt több tölgydeszkát és kisebb gerendát is találtunk. Közöttük emberi csontok heverték. A deszkákból mintát vágunk. Mivel ezekben a mintákban több évgyűrű maradt fenn, mint a hajók vékonyra faragott falában, talán segíthetnek a lelőhely keltezésében is. Ebben a térségben találtuk meg a 2009. évi kutatás fő leletét, egy szinte teljesen ép zöld mázas korsót. Formája alapján az edény török kori, de nem török készítésű –Kovács Gyöngyi (MTA Régészettudományi Intézete) meghatározása.

Idén is vettek részt horvát kollégák a munkában. A 28. sz. hajó térségében ők találták meg azt a területet, ahol a sodrás nagy mennyiségben hordott össze kerámiatöredékeket. Ezek feltárását idén már nem állt módunkban elvégezni. Egy másik érdekes zónában sok hatalmas kvarckavics töredéket találtunk (több kilogrammos, félbetört kövekről van szó!). Mivel ekkora kavicsok itt helyidegenek, valószínűleg összefügghetnek a lelőhellyel (ballaszt?).

Munkánk idején általában magas volt a vízállás, a sodrás erős, a látótávolság minimális volt. Az utolsó napokban az árhullám miatt már nem lehetett merülni, a palánkhajó feltárását sem tudtuk folytatni.

TÓTH JÁNOS ATTILA

150. Dunaföldvár, Bíbic-alja (KÖH 30736)

(Tolna megye) Á

Az MTA Régészeti Intézete 2009. április 8. és május 20. között elvégezte az M6 RM-9 jelű lelőhely (0525/51, 0525/53, 0525/56 hrsz.) megelőző feltárását, 11 912 m²-en. A lelőhely az M6 gyorsforgalmi út nyomvonalában a 88+050–88+200 km-szelvények között Dunaföldvártól Ny-ra helyezkedik el. A lelőhelyet a gyorsforgalmi út földmunkái közben azonosították a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat szakemberei. A terület humuszolását felügyeletük mellett 2009 februárjában végezték, ugyanakkor a terület Ny-i határa mentén egy 10 m széles sávba eső objektumok feltárása is megtörtént a szállítóút kialakítása érdekében. A feltárás során megfigyeltük, hogy a lelőhely objektumai a nyomvonalat több mint 200 m hosszan, megközelítőleg ÉNy–DK irányban keresztező homokháton és az attól ÉK-re húzódó mélyebb

részen helyezkedtek el. A lelőhely kiterjedése 200 m hosszúságban lefedte mind a főpálya, mind a párhuzamos földút teljes területét.

A természetes erózió, valamint a mezőgazdasági művelés a feltárt 138 régészeti jelenséget jelentős mértékben elkoptatta, a beásásoknak csak a legalsó, az altalajba mélyedő részét találtuk meg. A területen egy 12–13. századi, Árpád-kori telep gödreit és telekhatároló árokrendszerének szakaszait tártuk fel.

Viszonylag kevés, azonban a korszakra egyértelműen jellemző a leletanyag: hullámvonal-kötegekkel, rádli mintával díszített kerámiatöredékek és cserépbográcsok maradványai. A korszak jellegzetes méhkas alakú tárolóvermei és a területet behálózó, derékszögű árokrendszer mellett feltártuk egy cölöpszerkezetes, feltehetőleg gazdasági funkciójú építmény nyomait, valamint az egykori település egyik kútját is. A kútban ácsolat nyomait nem észleltük.

Egyetlen temetkezést tártunk fel. A háton fekvő, nyújtott vázas, melléklet nélküli sír egy már korábban betöltődött tárolóveremre volt ráásva. A gödör betöltésének tömörödésével a csontváz medencéje is megsülylyedt, a váz enyhén, ívben meghajlott, ami bizonyítja, hogy a gödör betöltődése és a temetkezés időpontja között viszonylag kevés idő telt el, így a temetkezést a mellékletek hiánya ellenére is a korszakhoz tartozóként azonosíthatjuk.

Számos esetben tártunk fel a hulladékgyödrökben emberi maradványokat, több esetben a vázrészek között anatómiai összefüggést nem lehetett azonosítani. Az egyik gödörben négy felnőtt és egy gyermek csontvázának részeit találtuk. Az emberi csontok között semmiféle anatómiai rendet nem fedeztünk fel, a maradványok hiányosak voltak. Számukat csak a beásás különböző pontjairól előkerült koponyák és alsó állkapcsok száma alapján tudtuk meghatározni. Ezekben a gödrökben kibontott emberi vázak és vázrészek jól megfigyelhetően nélkülözték a korszak megszokott temetkezési szokásának jellemzőit, ill. a vázmaradványok mellett mellékleteket nem találtunk, ezért feltételezhetően a település egykori pusztulási periódusához köthetők. Tovább erősíti ezt a feltételezést, hogy a fent említett gödörben, az öt emberi maradvány alatt megfigyeltük a gödör elsődleges, tárolófunkciójára utaló, egykori deszkafedelének kalcinált maradványait, amely alól égett gabonamagvak kerültek elő. A vázcsontok közötti betöltésből is nagy mennyiségben kerültek elő faszén-, hamu- és paticsmaradványok. Ezt a jelenséget a lelőhely számos gödrénél megfigyeltük. A település egykori erőszakos eredetű pusztulásának elméletét támasztja alá továbbá az egyik tárolóverem oldalából nyíló, az altalaj síkja alatt kialakított, földbe mélyített üreg, amelyben négy emberi csontvázat tártunk fel. A búvóhelyként azonosítható üregben két felnőtt és két gyermek csontvázat találtuk. A gyermekek koponyájánál „S-végű” hajkarikákat bontottunk ki, míg a vázak mellett sarlókat, vasfejszét és vaskést.

Az észlelt jelenségek összessége alapján feltételezzük, hogy egy a 13. sz. során, vélhetően erőszakos események következtében elpusztult Árpád-kori falu maradványait tártuk fel. A pusztításra utalnak az objektumokban észlelt pusztulási rétegek, a részleges emberi maradványok, az üregben talált csontvázak, a kútból kibontott állatvázak és a leletanyag indokolatlanul csekély mértéke. Mindez arra utal, hogy az egykori település életének egy hirtelen, drasztikus esemény vetett véget, amelyet követően a telep területén eltakarították a rombolás anyagi és emberi maradványait, végül a települést szisztematikusan felszámolták és elhagyták.

A végleges dokumentáció elkészítése és a leletanyag elsődleges feldolgozása során felmerült, hogy az építés közbeni feltárás területe és objektumai, a megelőző munkálatok során feltárt Bibic-alja-dűlő lelőhely D-i irányú folytatása. A nyomvonal által érintett szakaszon azonban a két településrész között egy mélyebben fekvő, egykor minden bizonnyal vizenyős, ártéri öblözet húzódott. A lelőhely többi része a nyomvonaltól K-re húzódó területen helyezkedhet el.

Munkatársak: Tóth Nóra, Jenei Tamás, Jenei Zoltán és Szabó Annamária régésztechnikusok.

SERLEGI GÁBOR

151. Dunaföldvár, Dohány-völgy (KÖH 67011)

(Tolna megye) Á, Kk

2009. április 14–21. között megelőző feltárást végeztünk az M6 autópálya nyomvonalára eső, RM-23 jelű lelőhelyen, a 0503/105 hrsz. ingatlanon, 1000 m²-en.

A lelőhely a Dohány-völgy D-i részén található, amelyet ÉNy–DK-i irányban vágott a 26. sz. párhuzamos földút nyomvonala. A régészeti objektumok a nyomvonal D-i szakaszán, az ott folyó Kert-kanális melletti területen, a régészeti szakfelügyelet folyamán kerültek elő.

Összesen 9 objektumot tártunk fel, amelyek közül négyet csak részlegesen. A lelőhelyen egy feltehetően a késő középkorban is tovább élő késő Árpád-kori település kis részletét találtuk, házakkal, árokkal és gödrökkel. A nyomvonal D-i végében futó egykori patakmeder partján 2 késő középkorra datálható külső sütőkemence részletét bontottuk ki. Mindhárom épület faszerkezetes építmény volt, az egyikben egy megújított sütőkemencével.

Nagyon kis mennyiségű leletanyag került elő. Kerámiatöredéket csak pár darabot találtunk, ami az épületek felhagyás előtti alapos kitakarítására utal.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat budapesti regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Dohor János, Való György, Mohai Gábor és Beluczki Péter régésztechnikusok. A geodéziai felmérést a Meridián Kft. végezte.

FARKAS ZSUZSANNA